

ИЗЛАЗИ
ушорником, четвршком
и недељом

ЦЕНА:
за 1 месец 1 динар
или 1 круна

Претплату примају све поште у
Србији и иностранству

ЗВЕЗДА

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

Претплату треба слати:
ШТАМПАРИЈИ
ПАВЛОВИЋА И СТОЈАНОВИЋА

Неплаћена писма не примају се

Рукописи не враћају се.

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ
У ДУБРОВАЧКОЈ УЛ. БР. 9

БРОЈ 10 ПР. Д.

Уредник: Јанко М. Веселиновић

БРОЈ 10 ПР. Д.

УТОНУЛА КРУНА

(ЛУДВИГ УЛАНД)

Ту горе на брежуљку,
Малени стоји дом;
Отуд се с прага види
По лепом крају свом.
И ратар тамо седа
Кад олага сађе ноћ,
И клепа косу своју,
И пева неба моћ.

А доле испод земље
Језерце мрачно гле,
У њему круна хола
Суморне траје дне:
И ноћу адем драги
По тамном сине тлу;
Ту она давно лежи,
Не тражи нико њу.

Милорад Ј. Мишровић

„ЦИГАНЧЕ“

ИЗ ЗБИРКЕ „СИТИ И ГЛАДНИ“

— Јанко М. Веселиновић —

(НАСТАВАК)

XI

Свршено је. Пава је заљубљена, управо, она је луда за Гајићем. Није чак ни покушавала да се отме и отргне од те љубави. Она јој се подала из свег срца и душе; та љубав је обујми сву. Није било једног живца на телу њезином који не би задрхтао и при самој помисли на тога човека.

То се десило наједанпут. Она сама није знала кад ни како. Чинило јој се да није било ни једног тренутка у животу њеном, а да га она није волела, као да се та љубав родила заједно с њом.

Кадра је била по ваздан седети и по сву ноћ не трнути мислећи само о њему и ни с ким речи не проговорити. Љубав њена беше бујица, не бујица — нешто више; управо, да је човек сравни с бу-

јином пролећа кад све наједанпут озелени и процвета, кад је и сами трн леп, одевен у белу одору. Њој беше све лепо и мило; свака стварчица имала је неке своје дражи за њу: све би она да може пригрлила у своја наручја; сваку би тварку кадра била задахнути љубављу, као што цветак мирисом задахњује.

Па, како ли је тек љубав преобразила то девојче! Погледати у њено црно око, значило је погледати у дубину морску која те мами својим чарима. Камено би срце заиграло од њена погледа; нема леда кога та ватра не би растопила.

Стојадин и Христина видеше све то, али не разумеше. Они се радоваху што им се дете тако пролепшало. Једнога дана кад она, по свом обичају, оде Милени, рећи ће Стојадин:

— Кад сам те први пут видео — овака си била! На те се метнула.

Христини је то поласкало. Њој сину мисао у прошлост, па, сматрајући да треба лепу реч вратити, рече Стојадину:

— Али има твој струк и твоје држање. Баш је лепа, не буд' урока!

Она се међутим није одвајала од Милене, а Гајић је долазио сваки дан. Тамо је он заносио оба девојчета својим причама. Знао је утисак који чини код њих. Пава му се допала, а Милени се удварао зато што је добра »партија«. Није имао рачуна ни једну пуштати из руку, јер су му обе требале.

Скоро увек кад би се задржали пратио је Паву кући. Она се већ беше навикла на њ те више није дрхтала; чак је и разговарала, па, шта више, и желела да разговара с њим.

Али је крила своју љубав, крила онако као што се ној крије кад га ловци окупе: зарони главу у песак а тело стави на углед. Тако и она: крила је, мислила је да крије, а та љубав говорила је из сваког покрета и погледа његиног.

Једно вече кад су кући ишли, Гајић јој рече:

— Збиља, госпођице, нешто сте ми се много пролепшали! Били сте лепо и кад сам вас први пут видео; али, данас нешто гледам, па ми памет стала.

— Идите, молим вас! — рече она застидивши се, али јој је било право што је то из његових уста чула.

— Ви знате да ја не лажем. А није ми се могло

на ино а да вам то не кажем! Кад погледате тим вашим црним очима, кадри сте залудети човека! Част ми моје, још ћу се заљубити у вас!

И стеже јој руку.

Њу је гушило њено рођено срце. Она једва прошапута:

— Молим вас, не говорите тако!...

— Зашто?

— Зато... зато... што то не треба да говорите мени!...

— Ја мислим да ви заслужујете да вам то кажем!

— А Милена?... прошапута она.

— Милена? Милена је добра девојчица. И лепа је. Али она није оно што сте ви. Она нема ни толико срца, ни толико питомине као ви. С њом човек може само ћаскати, али с вама мора разговарати!... Јер, ево видите, ја сам доста света прошао; имам познанства свуда где сам био, нарочито познанства са женским светом. И ни једна девојка, ни једна жена, с којом сам где говорио, не беше кадра занети ме. Међутим ви, опростите што сам толико искрен, ви сте ми сасвим друкша. Истина, у први мах сте ми се учинили са свим обични; али, после првог разговора, нарочито од оног вечера, кад сам вас први пут кући допратио, ствар се окрете.

Пава је ћутала. Она се сети да је тако нешто и код ње било. И он се њој није на први поглед допао. Чак се била и поплашила од оног погледа његовог и слутила је неку несрећу; слутило јој се да јој је тај човек душманин.

— И сад — настављаше он — ја сам у једном врло чудном положају. Ви сте, некако, постали свака моја мисао, мој сан, па чак и моја жеља! Мало час сам рекао: да ћу се готово заљубити у вас, а ја сам се већ заљубио!...

Она није могла говорити. То је било сувише. Њена жеља, њена мисао није смела бити толико дрска. Та она је »Циганче«. Милена је два три пута тим именом и назва пред њим!

Он поћута мало. Видећи да се приближују капији, рече:

— Ја рекох. Можете се и наљутити, па и замерити ми, али сам осећао да то морам казати. Не тражим одговора сад; али, ако вас сутра нађем код Милене, ја ћу знати да и ви мене волите! Не будете ли тамо... онда сам свршио. Ово је већ ваша капија, па ми не остаје ништа друго, него да вам пожелим laku ноћ!

И пружи јој руку.

— Дакле сутра ћу бити на чисто, црно или бело?

Она му ништа не одговори; рука јој је дрхтала у његовој. Стеже јој руку, па се окрете полако и оде не обрнувши се.

— Доћи ће насигурно? — шаптао је.

XII

У Павиној је глави зујало. Неки модри и црвени колутови летели су јој пред очима. Она је била запрепашћена пред овом исповешћу као оно сиромашак, што никад није могао стећи да завеже нов-

чаницу од десет динара, што би се запрепастио пред главним згодитком. Неки нови, неодређени осећаји навалише на њу. У њеној глави наста збрка и крш као у закртоженој одаји на дан сеобе. Није знала почетка ни свршетка ни једној својој мисли...

Говорила је а није знала шта говори; вечерала је а није знала шта, као да јој мисли не беху код ње, него као да су отумарале незнано куд. Тело јој беше у грозници а глава у забуди. Једно једино беше јој на памети: сутра код Милене.

Отац је причао тога вечера, она је плела с мајком чаране и ћутала слушајући причу очеву али не разумевајући је.

И легла је, и лежала је са истим осећајима. Трудила се да створи какву било слику пред очима, али све беше узалуд. Била је као у неком понору, ни на небу ни на земљи; одозго, изнад главе падаше јој један сунчев зрак, али није кадар био таму разбити.

Тако је и сан затече. Није сањала ништа а спавала је; чак је доцкан и устала.

— Шта ми се ово моје »Циганче« улежало? Устај, ленићино! — викао је отац. — Или не! Желите ли, госпођице, да пијете каву у кревету? Еј, Синђо! Пожури, зар не видиш да госпођица чека!

Она се трже, скочи и скоро боса побеже у кујну матери.

Јутро јој прође у цуњању по кући. Никаква посла не беше кадра у руке узети. Сад је помагала матери око ручка, сад је одлазила у собицу те сиремала и брисала праšину. Поред прозора пролазише људи, жене и деца, она ни на шта не обраћаше пажњу.

Није мислила ни о Гајићу. Нешто јој тешко у грудима па јој се чини као да има нечег као у сељачким недрима.

И подне дође, а њој тако. За ручком је била ћутљива; по ручку јој беше још теже. Чинило јој се рано да иде Милени, а није никако хтела да дуго остане насамо с Миленом. Погледала је сваки час на зидни часовник који тиктакаше сасвим мирно. Минути јој се отегоше у месеце....

»Да идем! — мислила је — Овако не могу више седети!«

Па се крете; заборави чак и матер у руку пољубити.

— Еј, девојко! — дарну је Христина. — Зар тако: ни с Богом! Лепо, Бога ми!

Она порумене, врати се и пољуби мајку и у руку и у образ ништа не говорећи. Па онда чисто побеже.

Затекла је Милену као обично у домаћем оделу али врло укусно обучену. Седоше за посао а Милена је ћаскала. Разуме се да се говорило о Гајићу.

— Љутим се на њега! — рече Милена.

— Зашто?

— Зато што ми је дао за читање једну страшно досадну књигу.

— А коју?

— Не знам, ено је тамо на столу; заборавила

сам како се зове! Нема у њој ништа о љубави. Прочитала сам десет листа па ништа!

— Па ти потражи другу.

— Тражила сам; али ми он вели да ову прочитам. То је, вели, паметна књига! Паметна може бити за људе, али није за девојке! Ја му тражила »Крвав крст«, а он, помисли само колико је безобразан, вели да таког ђубрета он не држи у својој библиотеци!

С књига пређе разговор на друге ствари. Милена се жалила на Гајића како јој много што шта замера...

Кад би пет сахата он дође. С врата баци поглед по соби, па кад виде Паву лице му се разведри. Пава то није видела, она је оборила главу...

Он разговараше весело, питаше те за ово те оно, и тај разговор раскрави и Паву. Док тек Пантићка позва нешто Милену.

Кад ова изиде из собе, он приђе Пави.

— Дакле, дошли сте?

— Да...

— Хвала вам!

И у знак захвалности он обви своју руку око њеног паса и притиште ватрен пољубац на њене румене усне. Онда одступи и приђе једној слици што је на зиду висила. У тај мах Милена уђе у собу.

— Ово је лепа слика! Дивна слика! — рече он.

— (НАСТАВИЋЕ СЕ) —

ГДЕ ПОМОРАЊЦЕ ВРУ

од

Н. А. ЉЕЈКИНА

(Наставак)

XIII

Може бити да би супрузи Иванови с Коњурином и даље играли азартне игре, тим пре, што је осим коња и жељезнице била ту још и игра у биљар, али „капетан“ Васиљевић погледа у сахат и навали да иде кући. Он се стаде опраштати.

— Надам се да ћемо се још видети... Љубазно му рече Глафира Семјоновна. — Ми ћемо пробавити у Ници неколико дана.

— На сваки начин. Ја ћу вас походити у гостионици. Дужан сам да вам вратим дуг. И, још ћу вас познати с једним грофом. О, то је весело, дружеван човек!

— Будите тако добри... И сами знате, на страни је врло пријатно бити у друштву са Русима... Него, знате шта, капетане Васиљевићу, јесте ли ви гроф? упита га Глафира Семјоновна.

— То јест, како бих вам казао... осмехну се он. — Многи ме држе за грофа... али ја нисам гроф... и ако имам многе кнежеве и грофове познанике. Али, — част ми је... Сутра не могу доћи, јер морам бити код посланика.

— Па и ми не ћемо бити сутра код куће... Намерни смо ићи у Монте-Карло. Ви нам рекосте да то није далеко, од прилике као од Петрограда до Павловска, а ја не могу пропустити те да не одем тамо и не видим ту игру. Видите и сами како ми иде од руке. Ја сам већ прилично и зарадио. А, међутим, у Монте-Карлу могла бих још више задобити. Ви рекосте, да је тамо игра погоднија, па кад би ме још срећа послужила, могло би се много добити.

— Али, такође, можете и изгубити много.

— Али ја ћу дати ово што сам данас добила. Сад сам се снабдела и, у ствари, нећу изгубити ништа. Дакле до виђења. Сутра смо у Монте-Карлу.

— Па како можемо сутра у Монте-Карлу, кад смо за сутра узели билете, да гледамо тај бој на булевару; знаш — где ће се цвећем тући, — уплете се у реч Николај Ивановић.

— Ах, да... Тако је... Е, онда ћемо прекосутра у Монте-Карло, одговори Глафира Семјоновна.

— А зашто прекосутра? Ви имате кад и сутра, после борбе с цвећем, да дођете у Монте-Карло, — рече „капетан“ Васиљевић. — Бој с цвећем почиње у два часа по подне. Један сахат пробавите ту, тако, око четири часа, крените се на жељезницу. Воз иде свакога сахата. Још једном клањам се!

У таком разговору, друштво се нађе на улици, на булевару. „Капетан“ Васиљевић се рукова са свима, некако сетно погледа Глафиру Семјоновну и оде даље.

— Ах, како је то диван човек! — рече Глафира Семјоновна, гледајући за њим. — Није ли тако, Николај Ивановићу?

— Па, ко би га знао, душице... Тхе!... Као и сваки други човек... Кад би хтела занста да знаш да ли је диван човек, ваљало би, пре свега, много соли и хлеба појести с њим.

— Е, већ ти... Ти увек тако... И не знам зашто? Јамачно зато што си љубоморан. Као да ја, бајаги, нисам запазила, како си га зверски погледао, кад ме он узе под руку и поведе столу, где се игра у жељезницу.

— Нисам ни помислио, а камо ли учинио...

— Остави, остави... Ја сам све добро видела. И за све време гледао си га попреко, док је он тихо говорио са мном код стола. Ето, зато он није теби диван човек.

— Кад ја ништа не говорим, шта си ти окупила!

— Како не говориш? А оне гадне узречице о соли! Он је и без соли диван човек. И што је главно — аристократ. Јесте ли чули с ким се он познаје? С кнежевима, грофовима, ђенералима, посланицима... Па и сам је, сигурно у каквом посланству.

— Па нек буде како ти хоћеш... рече Николај Ивановић и одмахну руком.

— А што ми руком одмахујеш! Баш као некој будали... Као бајаги, нек буде како ти хоћеш... јер си будала... Али све једно, он је аристократ. Јесте ли му видели бакенбарде, јесте осетили како све мирише од њега.

— Та шта ту говорите! Он је по моме мишљењу, просто на просто, трговац, наш брат Исакије, или је какав комисионар. Осим тога, сам је отонч рекао: „Свакојаке послове имам“. Јамачно, што год купи па онда препродаје.

— То ништа не смета. Данас се и аристократи у туђе послове плећу. Али му то ништа не смета да остане аристократ. А шта ви с тиме мислите, Иване Кондратијевићу? окрете Глафира Семјоновна Коњуруну, који мрачно иђаше за њима.

— Трице и кучине... зачу се одговор.

— Боже, какви су то изрази! Уздржите се бар колико било. Ви сте у Ници, у аристократском месту. Зар нисте чули отиош, да овде многи Руси живе, само се не издају да су Руси? Може вас ко год чути!

— Па нека чује! За своје сам новце дошао овамо, а не за туђе. А тога што се тиче, разуме се да је он „трице и кучине“.

— Ама зашто? Човек љубазан дошао ту, три четири сахата се бавио с нама, причао нам, објаснио много што шта...

— А зашто ме је на ту проклету игру намерио? Због њега сам око сто педесет француских четвртака изгубио; и сам ми је још осамнаест четвртака изнудио.

— Отео! Жао ми је!

Коњурун је ћутао. Ишли су по раскошном булевару, на коме је изобиловала флора. Огромно дрвеће камелије беше окићено цвећем, поморанце и лимунови се жуте на тавно зеленом лишћу, палме и латаније спустиле беху своје гране; овде онде стрчи меснато и рогато лишће агатино; руже и друго мирисно цвеће ширило је најразноврснију арому по ваздуху.

— Ах, како је овде дивно! Ах, каква је то лепота! узвикује задовољно Глафира Семјоновна... А ви Иване Кондратијевићу, ни на што не гледате. Је ли могућно, да све ово вас ни мало не диви и не радује? Март месец па овакво цвеће, и то под отвореним небом! рече она Коњуруну да би сету његову одагнала.

— Шта имам да се радујем? Профућкати више од сто педесет франака, оставити кућу и радње на млађима, па се онда радовати! Радују се они, што је газда — лудак посао оставио, да се по иностранству скита! одговори Коњурун.

— Па зашто сте онда пошли с нама?

— Зато што сте ме ви намамили и преварили. Разуме се, ја сам био будала.

У томе изидоше из булевара на обалу планинске реке Паљона. Паљон је у уском кориту своје ваљао своје мутне таласе преко каменог тла. Коњурун провири кроз ограду и рече:

— И то ми је река! Веле: аристократски, помодан град, а где, на којој реци стоји? То је срам, а не река. Стоји као она наша Карповска, а може се рећи да је налик на Љиговску. Тфу!

— А што пљујете? Бог зна коме је коју реку дао, одговори Глафира Семјоновна.

— А што су је онда каменом оградом оградили? Зар се и тако што морало ограђивати? Више им вреди ограда, него река.

— Е, Иване Кондратијевићу, вама данас све црно изгледа.

— И горе него црно, матушка, кад се осећам тако, као да је тело моје овде, у Ници, а душа чак у Петрограду, на Клинском проспекту. Ох, ђаво ме је и набацно да дођем овамо!

— Опет.

— Шта опет? Ја не пристајем... А шта ли сад моја жена, голубица, код куће ради? уздахну Коњурун и додаде: — Сигурно чај пије.

— Ама, она нешто много често чај пије. У које год је време поменете — она увек чај, те чај пије.

— Тхе, велика је љубитељка тих ствари. Много чај воли. Чим јој што буде досадно или тешко, она одмах пије, и пије дотле, док јој — како веле — на ноге не удари. Па и то ваља признати да је много паметније чашу — две чаја код куће попити, него продавати зјала по иностранству!

И Коњурун рекавши то умукну.

(Наставиће се)

* * *

Заборављам тугу у бригама дневним,
Или кад наступе весели тренуци,
Кад се нађем с једним пријатељем старим,
А ту нам се нађе и пехар у руци.

Ал још већа туга на срце ми пада
У ономе часу кад му „збогом!“ зборим;
Па се самац кренем и у себи мислим:
И тебе ћу можда изгубити скорим.

Влад. Сшанигировић

УМЕТНИЧКА ОСЕТЉИВОСТ

(КРИТИЧКА ПИСМА)

— Јулијан Вајс —

У позоришној рубрици једног листа изашла је кратка критика, која се овако завршавала:

... у опште комад је испао врло добро. Госпођица Аманда А. играла је духовито и окретно, госпођа Берта Б. грациозно и с укусом и публика је обема уметницама бурно пљескала. Ветеранка уметности, госпођа Ида К. надмашила је саму себе: она је била позоришна мајка, да не може бити боља. Господин Гаспар Д. био је пријатан као и обично и поново је доказао, да је велики уметник. Режија је била у опробаним рукама господина Виктора Е. Кућа је била дупке пуна“...

Овај суд нити је био духовит нити темељан, као што је и критичар добро знао, али је он своје рецензије сматрао за сувише благе, и као пријатељ човечанства задовољавао се тиме. Али на његово велико изненађење доби он сутрадан више писама оваке садржине:

„Драги пријатељу! Откуда то, да ви у мојој игри налазите само „духовитости и окретности“, а код старе Берте Б. „грације и укуса“... шта сам ја вама учинила?...

Моју непријатељицу тако похвалити а мене у прах згазити!... Ја сам данас неколико сахата плакала!... Ви немате срца! Па још да кажете: „публика је обема уметницама бурно пљескала“... Обема!... обема!!!... Зар се не стидите, да то напишете?... Зар не знате, да публика само мене изазива? Ја сам стару Б. из сажаљења са собом повукла... Не вређајте ме више, драги пријатељу, и не спомињите ме више с том тусном Ксантипом Б., којој нећу ни да име изговорим. Примите искрен поздрав, драги пријатељу.

од Ваше захваљив, мале

Аманде А.

Цењени господине! Ви знате, да вам ја ретко пишеш, али ваша данашња неправедна критика просто ми тура перо у руку. Ви велите, да је она туска Аманда А. играла „духовито и окретно“ а ја сиротица морам се задовољити с напоменом „грациозно и с укусом.“ Зар ви мислите, да ја немам „окретности“ или хоћете да кажете да оскудевам у „духу“? Нећу да прецењујем себе, али колико духа и окретности има госпођа Аманда празницима, толико ја имам радним данима! И још једно: Ви велите: публика је обема уметницама бурно пљескала.“ Обема? Ви немате ни појма, колико је увреде у тим речма. Добри и драги пријатељу, зар нисте опажали, кад сам изазивана, да се Аманда грчевито држала уза ме? Пријатељу, молим вас да одседе будете објективнији.

Ваша увређена, али ипак одана Вам

Берша Б.

Благородни господине! увређена узимам перо, да учиним срцу на вољу. О, колико сам плакала, кад сам прочитала вашу „уништавајућу“ критику. Пре свега називате ме ветеранком! Истина је, да сам ја већ тридесет година код позоришта, али ипак сам још много свежија и снажнија но и једна почетница. Па онда велите „да сам била позоришна мајка, да не могу бити боља.“ Позоришна мајка! Господине докторе, то ме веома вређа, али примедба: да не може бити боља, просто ме поражава. Веома сам љутита и веома несрећна. Хоћете ли да у недељу код мене ручате? Веома бих се радовала.

Ваша неутешна

Ида К.

Сервус, драги чича; хвала ти на оним суровим речма, али ја сам већ навикао, да ти према мени неправедан будеш. Дакле само „пријатан као и обично“ био сам синоћ? „Као и обично,“ то звони још суровије него „пријатан.“ Ништа више но пријатан? Моја сирота жена је због те грозне критике добила грчеве од плача, а мој син већ се неколико сахата дере из свег гласа. Ја мислим да би требало да мало блажији суд доносиш о старом пријатељу, који има жену и дете.

Твој верни, прави пријатељ

Јаспар Ж.

Господине! Ви сте се усудили да напишете ону увреду, да је режија „била у мојим рукама“. У рукама! у тој речи има увреде, јер режија не може да буде у рукама, пошто она није ништа „рукописателно.“ Па као да вам то није било доста, још називате моје руке „опробанима“. Просто се на први поглед опажа иронија, која лежи у тој речи. Пријатељство између нас преки-

нуто је на свагда. Ословљавање са „ти“ враћам вам одмах, а оних десет динара, што сте ми их узajмили синоћ, добићете доцније. О, да сам синоћ знао, каквом ћете ме неблагодарношћу наградити за моје пријатељство, никад ви не би били мој поверилац.

Вукшор Е.

Поштовани господине! Ви већ од неколико месеца без икаква узрока нападате наше позориште, али ми смо све трпели као јунаци, подносили као сведи. Али ваша последња критика не да нам више да будемо стрпљиви. Ви имате смелости да пишете: „Кућа је била дупке пуна.“ — Као да је то неко чудо, што је наше позориште пуно. Таква примедба је нечувена и ту би и сам анђео морао да усплашти гневом. Према томе саопштавамо вам, да вам одузимамо бесплатну карту.

С поштовањем

*Урава * * * Позоришта.*

Драги докторе! Веома жалим што вам морам саопштити, да сам приморан, да вам одузем позоришни реферат. Ви сте и сувише мекани, и сувише обазриви, и сувише благи. Ваша ономадашња критика била је пуна похвала. Глупој Аманди А. дајете „духовитост и окретност,“ несносну Иду К. називате „позоришном мајком“, за дебелоглавог Гаспара велите да је „пријатан“ и т. д. Читаоци листа буне се против ваших зашећерених критика. Драги господине, то не иде! Ви не смете више мој лист компромитовати и према томе молим вас, да се сматрате да нисте више сарадник на мом листу.

С поштовањем

*Власник * * * Листа.*

Шта мисле немачки професори о примању жена на свеучилишта

ПРЕВЕО

ЉУБ. А. ДАБИЋ

У свесци својој од 1. априла 1897. год., *Revue des deux Mondes* донео је под горњим насловом реферат г. Г. Валберта о књизи немачког новинара Артура Киршхофа „Die akademische Frau, Gutachten hervorragender Universitätsprofessoren, über die Befähigung der Frau zum wissenschaftlichen Studium und Berufe; Берлин 1897. год.

У том свом реферату, г. Валберт је, изневши мношину најкарактеристичнијих мишљења најчувенијих немачких професора о „академској жени,“ критички и врло лепо пропратио иста, а у исто време и сам, као човек дубоко посвећен у питања о женама и ревандацијама њихових права, изнео и своје мишљење специјално по том питању.

Па, како су се, у последње време, питања о еманципацији жена, о изједначењу њиховом са људима у погледу јавних и политичких права, и о промени досадањег положаја жене у друштву и њене улоге, почела све чешће појављивати, тако да су жене у тој својој борби успеле да ангажују за своју ствар и толике умове

међу људима, укратко, како је женско питање већ дошло на дневни ред, и како — према свима изгледима — оно није далеко ни од времена, када ће и Дунав и Саву пребродити, те и нама у походе доћи; с друге стране, како није било могућности да се наша публика упозна са самом том пажње достојном и пуном интереса књигом, које је ово само реферат, то смо сматрали, држећи се утилитарног правила да је „боље ништа него ништа,“ да неће бити на одмет и без икаквог интереса да дамо прилике нашем свету, а поглавито женском, да се с том књигом и драгоценим мислима, које она садржи, упозна бар преко овог прилично опширног, али и потпуног и озбиљно написаног реферата.

Радоваћемо се ако српске домаћице, и оне које се спремају за то, буду могле одавде извући и задржати за себе какве поуке, и пробрати оне савете, који буду били за њих, а које смо им ми и желели и имали у виду преводити ово. Тиме ће оне створити себи метод у раду и усавршавању свом у интелектуалном погледу, допринети да стеку себи правилније гледиште на свој положај, дужност, позив и улогу у породици и у друштву, и напослетку — што не треба занемарити — спремити себе за борбу, коју нам беспослени и размажени Запад може изазвати у нашој сопственој кући.

* * *

Немачка је до данас, међу свима европским државама, била најупорнија према појединим захтевима жена, најмање расположена, да задовољи њихову жељу да буду признане на свеучилишта на јавну ногу са људима. Опште је мишљење, да су Французи веома практични, па ипак француски факултет књижевности указао је још одавна гостопримство женама, и признао им право полагања испита, како факултетских тако и професорских. Правни факултет је у брзо следовао том примеру; једна Румунка, г-ђица Белсеско, и једна Францускиња, г-ђица Шовен, беху промовиране за докторесе. Од 1888. год., у пркос свем одупирању ученика и професора, ученицама медицине дозвољено је вршење интернатске службе по болницама париским. То се исто практикује готово свуда. У Шведској, Норвешкој, Данској, Белгији, Швајцарској, Русији, у Италији као и у Сједињеним Сев. Америчким Државама, медицинска пракса је отворена женама.

Већина немачких свеучилишта су им до сад затварала своја врата, или у најбољем случају отварају им тако рећи само вратанца, напомињући им при том, да та дозвола не значи какво право, већ да их примају по чистој толеранцији. Жена може посећивати и слушати предавања на берлинском свеучилишту само ако је добила дозволу за то од тамошњег министра просвете и од професора чија предавања жели пратити, и још се та милост првенствено чини странкињама; шта више, оне се морају одрећи уписивања и добијања ма каквих диплома. У Јени, с тим је још горе: четири владе, од којих то свеучилиште зависи, не дозвољавају им присуство у слушаоницама чак ни као обичним, простим слушаоцима, и истерују их без икаквог милосрђа. Немачка се опире, али судећи по извесним знацима, дозвољено нам је веровати, да се у том положају неће

још дуго одржати, да почиње и она да омекшава. Жене ће још једанпут више доказати, да оне збиља хоће оно што хоће, и да то, што оне хоће, Бог хоће.

У новембру месецу 1895. год., донео је један берлински лист како су: професор Ерих Шмит, и славни историк, сад већ покојни г. од Трајчке, сасвим немилосрдно истерали неколико дама, које су биле себи дозволиле приступ на њихова предавања; и да је, приступајући извршењу тога, г. од Трајчке добио чак и неколико погрдних и увредљивих речи. Нашло се доцније, да је та вест неистинита или тек у пола истинита. Тај догађај одлучи једног новинара, г. Артура Киршхофа, да прикупи мишљења од више од стотине најчувенијих немачких професора односно питања о признању права женама на свеучилиштне студије. Он је прикупио њихова мишљења у једну ове године штампану књигу, која заслужује да се прочита.

Прелиставајући ту збирку, констатује се одмах, да чистих непомирљиваца решених да ништа не уступе женама, да одбију без икаквих обзира и церемоније сваки њихов покушај, има врло мало. Видим тек по гдекојег, који чисто на чисто одбија сваки покушај за измирење. На челу таквих стоји поштовања достојни професор филологије на гетиншком свеучилишту, г. Фердинанд Вистенфелд, који се овако изражава: „Скоро ћу напунити своју 88 годину живота, и морам да позајмљујем помоћ туђе руке, да бих вам могао писати. Нека вам буде довољно да знате то, да сам одсудно противан признању ма каквог права женама на академске науке и на сваки рад, који изискује извесну научну спрему!“ У осамдесет осмој години, дозвољено је имати тако мало укуса за новине, и жене ће опростити овом лаконском и пргавом филологу за његову пресуду без апелате, коју се чак није потрудио ни да разлосима поткрепи. Но оне ће у толико више осудити једног професора права у Берлину, г. Гјерке-а, чији закључак овако гласи: „Ми живимо у временима озбиљним. Немачки народ има пречег посла него да се одаје авантуристичким експериментима о науци жена. Једна једина ствар нас се тиче, а то је да наши људи буду људи. То је увек био један знак опадања, кад год се људи, оскудевајући сами у мушкости и енергији, налажаху приморани да је траже у женама.“ Немце и Немице, у исти мах г. Гјерке је натркачио цео свет на леђа.

Ако су заклето непријатељи „академске жене,“ као што је у Немачкој називају, малобројни, она при свем том нема ни бог зна колико много топлих и одушевљених бранилаца. Неколицина покушавају да се убеле, да би признање жена било корисно по рад и науку, да би жар њиховога труда разбудио и подстакло успаване умове, изазвао надметање младића, и да ништа не би могло пре натерати ученика да ради него кад види какву ученицу у раду. Други, многобројнији, боје се да ученица не буде за ученика само један опасан конкурент, ако је лепа; они држе, да лице лепе девојке је књига, која од свију књига највише привлачи а најмање поуке даје.

Укратко, професори, које је г. Киршхоф консултирао, су, бар већином, људи попустљиви, који мисле да има бујица које није вајде враћати уз брдо — натраг, да онај који не мисли да се дави најпааметније чини пу-

штајући се низ воду. Једни прикривају своју љутину, други пуштају „нека иде како иде“ са очигледним напором и извесном меланхолијом: осећа се да гутају горак залог који не могу да поврате. — „Напоследку, веле они пуштајући дубок и дуг уздах, пошто жене хоће по што по то да уче, како их у томе спречити? Оне теже да нас лише, да нас узнемире у притежавању једне привилегије, која нам је драгоцене. *Beati possidentes* (благо онима који притежавају). Али потрудимо се да будемо правични, и не забрављајмо да смо ми судије у нашој сопственој ствари. Ми продужавамо при свем том да верујемо, да се прави позив немачке жене и природна функција њена састоји у удаји, у рађању што већег броја деце, и у било добром било рђавом подизању исте. Али примећују нам, да су жене код нас многобројније од људи, да бар један милион немачких жена, баш и да хоће да се удају, не могу да нађу никога за кога би пошле. Ми нећемо да узимамо тај терет на себе, да им ми тражимо мужеве, онда их дакле потпомажимо, или се бар чинимо да их потпомажемо у проналажењу начина за подмиривање животних им потреба. Најзад, оне које буду тражиле хлеба у слободним и научним професијама, неће никада бити ништа друго него само један слаби изузетак. Кад будемо имали неколико доктореса, да ли ће судбина и будућност немачког царства бити компромитована? Веома је опасно одавати се бесмисленим ђудима; али ми живимо у добу где треба рачунати и са бесмислицама, па пошто је се допало и жени да мења идеје, које је сама о себи гажала, ласкајмо јој у њеној новој фантазији; она ће се отуд вратити можда пре но што и сама мисли.“ — Тако говоре они који попуштају, не отварајући на тај начин широм врата жени, већ отшкрињујући их само. Жена пак не тражи ништа више; мало се ње тиче што ће бити примљена без одушевљења, њој је довољно да је приме; једанпут ту, она је сигурна да ће моћи уредити кућу по својој вољи, и још да стече части.

Што ће јој нарочито бити мило, то је што, како пријатељи тако и отворени непријатељи њени признају готово сви интелектуалну једнакост обадва пола, а што хоће да јој забране приступ на свеучилишта, то заиста није за то што јој одричу способност да се тамо одликује. Они претендују да, од свију наука, жена има најмање природне диспозиције за историска истраживања. Г. Јаков Каро јој пребацује сједињавање у себи духа појединости и ситничарења са љубављу ка шимерама, превиђање свега оног што постоји као стално и неизбежно у свету и људским стварима, у сувише лако уображавање да се друштвене болести могу вештачким средствима лечити. „Предати Историју женама, узвикује он лупајући се у прса, то би значило објавити трајну револуцију.“ Г. Бизолт, професор у Килу, мање је суров. Он се задовољава примедбом, да то што чини научника историком, то је строгост у методи, тачност у истраживању, разазнавање скривених узрока, сигурност у суђењу, идеје општности, широки погледи, толики дарови којих је жена лишена. Он иде можда мало даље но што би требало. Сећам се да сам једног дана питао Луја Блана, чијом се књигом највише користио пишући своју Историју Француске Револуције. — „Само једном

одговори ми он, а то су *Посматрања* г-ђе Стаел; она раздрешава од читања других. Истина је, да геније не познаје нбла.

Чудновата ствар да су, међу свима консултираним професорима, математичари одали највећу хвалу интелигенцији женских. Не реците да жене осећају неку инстинктивну одвратност према апстракцијама. Г. Феликс Клајн ће вам показати да оне имају јако приметне способности за најапстрактнију науку, трансцендентну математику, да су шест жена, две Американке, једна Енглескиња и три Рускиње, пратиле његова предавања у последњем семестру, и да су својим успехом чиниле част своме наставнику. Г. Вејеро набраја двадесет и једну жену, које су се одликовале у математици, почев од Птоломеје од Сирена и славне Хипатије па до г-ђе Лепот, до Софије Герман, која се дуго дописиваше са Гаусом, који не могаше ни сумњати да има посла са једном младом девојком, до Марије Сомервил и њених студија о небесној механици, до најславније Софије Ковалевске, те Рускиње која би професор математике у Штокхолму, и чије је мемоаре о проблему ротације једног чврстог тела око једне утврђене тачке, француска Академија наука крунисала 1888. год., додељујући им Борденову награду, која специјално за ову прилику би подигнута од 3 на 5 хиљада динара.

„Она имаћаше, вели Вејер, веома моћну уобразиљу, којом се она служаше при својим проналасцима.“ Она се њоме исто тако служаше у сновима о четвртој димензији, то беше можда у њеној науци удео романа. Она се њоме још чешће служаше у једу и љутњи, у убеђењу да научни проналасци стварају врло незнатну радост, да је права срећа бити млад и бити љубљен, „да ђаво има и доброга у себи, и да без њега нема истините хармоније ни у свету ни у души.“ Кад год би успела да се разгали од својих истраживања на пољу теорије елиптичних функција или кривих линија одређених формулама диференцијалних једнакости, она би меланхолично премишљала о овом другом проблему: „Зашто мене нико не љуби?“ Г. Вејер не прича ту историју никако да би згадио женама рачунање са бесконачно малим количинама; он је један од оних малобројних немачких професора који желе добра и оним женама, које ђаво мучи. У осталом, он признаје да су Софије Ковалевске ретке, али и тврди да многе младе девојке имају укуса и дара за апстрактне ствари. Некада је он давао лекције из поморске астрономије једном капетану трговачке лађе, који жељаше да истим и његова кћи присуствује, наводећи да она има иванредно брзо и лако схватање, и да би му вазда она објашњавала оно што неби он разумео.

Непријатељи „академске жене“ не устручавају се да јој признаду њене способности, а по неки од њих је чак овлашћују да има и диплоше. Али после? веле они. Хоћемо ли јој отворити све каријере на које јој те дипломе дају права? Ах! те каријере су већ толико препуњене! Колико их има са дипломама, доктора, који бедно вегетирају и који ће и помрети а неће видети богатих положаја за којима су толико са чежњом жудели! Једна од рана нашега времена је и варошки пролетаријат. Ако се и жене ту умешају бесконачно ће

нарасти; ми мршавимо тако нагло а оне би хтеле да нам одузму и последњи комад из уста. А после, јесу ли заиста способне за сваки рад и за сваковрсна занимања? Хајд, носимо их у медесини: жене-лекари могу још и бити од какве користи. Али жене-адвокати! Без сумње оне имају лак и развијен ум и дар за шиканерије; али оне су веома страсне и раздражљиве, а страст све квари. Ма да је г-ђица Шовен бриљирала одбраном своје тезе, ипак јој правозаступнички одредни савет забранио да заступа. Беше једно време кад у старом Риму Римљанке заступаху на суду; једна од њих компромитова своју привилегију својим безразложним увредама, и претор их осуди све на ћутање. А може ли се замислити једна жена-судија, жена која би делила правду? Један професор права на свеучилишту у Страсбургу држи, да би се она мање заузимала познавањем самог спорног случаја и применом законских одредаба него питањем, да ли јој се парнично лице допада или не, и да би њена савест врло лако дала право свакоме парничару пријатног опхођења и привлачне спољашности. (НАСТАВИЋЕ СЕ)

ЗАНИМЉИВЕ СИТНИЦЕ

Битка пре 20,000 година. Јављају из Канзаса, да је археолог проф. Валтерс копајући у Индијанској Територији нашао у близини ушћа реке Аркаузаса трагове једне ужасне битке, која је вођена у предисторијским временима између непријатељских индијских племена Хохтава и Мајаса. У свом истраживању професор је констатовао да је на том месту остало претрпано земљом и неском не

мање но 75,000 костура. По земним слојевима научар је после 17 година проучавања дошао до закључка да је та битка морала бити вођена пре 20,000 година!

Изгледа да су Мајаси дошли из централне и јужне Америке да освоје север и населе се, и да су се урођеници Хохтави најочајније одупрли, чиме се и објашњава та битка од које су нађени остаци у тако великој мери.

Многи костури имали су још у себи стреле које су их згодиле и које су још потпуно очуване.

ИСПРАВКА

У „поворишној хроници“ из прошлог, 17. броја, непажњом слагача изашле су неколике штампарске погрешке, које јако квари смисао целим реченицама. Тако, у првом ступцу трећем реду одоздо, где се говори о >Пери Сегединцу< >како се оно сматра као ремек-дело, између поплака стоји — и сем тога мишљења — а треба да стоји >и ја сам тога мишљења<. Одмах у реду испод тога стоји >све је то најбезобразније гажење прописа чл. 5. >Ближих наређења< итд. а треба да стоји >све је то најбезобразније гажење< итд. У 17. реду одоздо II ступца стоји: >и отуда се може видети у Краљевској канцеларији један „шрајбшиш“ од Хириша<. А треба да стоји: >и отуда се може видети у Кромвеловој канцеларији један. . . .

У ступцу III реду 8-ом стоји >Па од њих најбоље је Управа изјурила.< итд. а треба: >Па и од њих је Управа итд.

У ступцу IV реду 17-ом стоји: >да у правцу које им је оно обележило раде.< . . . итд. а треба >да у правцу који им је оно обележило итд.

У ступцу IV 23 реду стоји >Јер не треба ни у ком случају да заборави.< . . . итд. а треба: >Јер не треба ни у ком случају да се заборави.< . . . итд.

У ступцу III реду 13 одоздо, стоји: >То знам итд.< а треба: То значи итд.

О интерпункцији не смем ни говорити, нити је могу исправити. Spectator.

Поштованим читаоцима „Звездиним“.

Са данашњим бројем добила је „Звезда“ за своје издаваче младу и заузимљиву штампарску фирму: Павловића и Стојановића у Дубровачкој улици број 9.

На овај је начин „Звезда“ само добила, јер јој је опстанак сада потпуно осигуран. А позната заузимљивост чланова поменуте фирме, као и одушевљење и преданост своје послу од стране уредника и сарадника „Звездиних“, учиниће, да „Звезда“ буде с дана на дан и занимљивија и сјајнија.

Она и сада располаже богатим, интересантним материјалом за читаоце; али ће нарочито од нове године, кад ће се и техничка израда у свему побољшати, изнети пред своје читаоце толико пријатности из лепе књижевности туђе и наше, колико им то ни један лист ове врсте до сада није могао дати.

Али и читаоци треба да учине своје; они треба ревностно да је потпомогну куповањем или претплатом.

Новембра 1898. год.

у Београду.

Уредништво и Администрација

„Звезде“.

Садржај: „Утопула круна“ (песма) — „Циганче“ (наставак) — * * * (песма) — „Где поморанце зру“ (наставак) — „Уметничка осетљивост“ — „Шта мисле немачки професори“ — „Занимљиве ситнице“ — „Исправка“ — „Оглас“.

Власници: Ст. М. Веселиновић и Павловић и Стојановић. Штамп. Павловић и Стојановић дубров. ул. бр. 9. — Уреди. Ј. М. Веселиновић.